

ORGANULU

LUMINAREI.

Gazeta Beserecésca, Politica, e literaria.

Cu pre Gratiósa invoientia.

Sambata

Nr. XXII.

31 Mai. 1847

VIENA, 13/25 maiu. Dupa o prea Inalta Resolutiune a Maiestatei Sale, dein 12 apr. a. c., toti acei militari, carii in anii 1836 pan' in 1839 inclusive, in provinciile conscrise militaresce, au intratu cu capitulare de 14 ani, cu capetulu lui Oct. a. c. se voru deslegá de indetoria militaresca, de nu cumva voru se vina la midiu-locu impregiurari, carele se strice acésta favore. Acésta tempuria dimisiune nu e de ase socoti ca o reducere a trupeloru, si cá singura urmarea scaderii tempului de servitiu militariu dein 14 la 8 ani. Dela anulu venitoriu incependu se va dimite cá si mainainte numai o clase dein etate, adeca pentru acelu anu cei intrati la a. 1840.

ORADIA MARE. Prea S. sa Episcopulu gr. un. D. Basiliu ERDELI cautandu la starea de acum a cantariloru baserecesci bine voi a forma un choru beserecescu dein cei mai alesi teneri inventatori, si ne crutiandu spesele a procura dela Viena si de airia cartile cu note trebuentiose. Totu acel'asi Prea Santitu mai incolo cautandu la seraci'a supusiloru sei intru aceste tempuri de lipsa mare, se indurá parentesce ale eritá tax'a pre acestu anu, precum si pre nenumarati lipsiti ai provede cu cele de viatia. Prea S. Sa implini prein ambe faptele aceste inalte deregatoriele unui capu beserecescu si compatimitoriu cetatianu.

CINCULU MARE, maiu. In 27 maiu se incepú in Cinculu mare Adunarea generale a Insocierei spre cunoscerea patriei suptu presidiulu presidentelui pre tota viati'a a acestii Insocieri, D. Consiliariu actual de Curte si Comisariu supremu provincial Jos. Bedeus de Scharberg, in 28 se continua, si in 29 se inchise. Intraacefasi tempu tienura si cele trei sectiuni ale Insocierei siedentiele loru separate istorico-anticarice, statistico-geografice, si natural-istorice. — De odata se aduna totu acolo si Insocierea economica suptu presidiulu alui alseu intru o siedentia preliminaru alesu Presidente D. Consiliariu Gubernial Baronu Jos. de Bruckenthal. — Pentru adunariile generarie amenduroru Insocieloru pre anulu venitoriu se alese Cohalmulu.

Noi incercámu a dá un scurtu estrasu despre totu decursulu acestei adunari dupa Transilvania (foia germ. dein Sibiu). In 26, dupa sosirea Dlui Presidente al Adunarei numai decatu se strinse Comisiunea aceia in locuenti'a Dlui Comisariu spre o siedentia pregatitoria. In 27 la 9 ore demaneti'a, se deschise cea de antaiu siedentia cu un Cuventu de D. Presidente, dupa care

judele regiu dein Cinculu mare D. Mich. Schmidt se sculá si bineventá Adunarea in numele tuturor locuitoriloru. De aci trecura numai de catu la cefirea Protocolului siedentieloru Comisiunei tiente in a. tr. in Sibiu. Dupa aceea Presidiulu aratá, cumca in urm'a statuteloru Adunarei este de ase face o noa alegere de membrii Comisiunei, de ora ce lustrulu de 5 ani, pentru carele membrii de acum se alesera in a. 1842 la Segisor'a, au trecutu, care se si ordená. Apoi se ceti o scrisoria dela onor. Oficiolatu al Cohalmulu, prein care cu tota amicitia roga Adunarea, ca in anulu venitoriu sese stringa in acestu opidu si locu pretorial, care se acceptá,—si alt'a dela Societatea unguresca a cercatoriloru naturei, prein carea se chiama Adunarea, cá sei tramita o deputatiune dein sinusi la adunareai ce se va tiené in est' tempu la Mosonu, care asemenea se acceptá, si deodata se alesera ca deputati D. Comite Jos. Kemény, D. Prof. Müller dein Sibiu, D. Concipista de Curte Friedenfels si D. Prof. M. Fuss dein Sibiu; acestu dein urma cu spesele Adunarei. In urma se radicara mai multe desbateri asupr'a intrebabiloru puse de Adunare cu premiu, si alte obiecte diverse, cu carele siedenti'a antaia se incheiá. (Capetulu cu nr. venitoriu).

PRINCIPATELE ROMANESCI.

BUCURESCI, 16: 28 maiu. Inaltimea sa Sultanulu miscatu de onefericire asia cumplita cum a fostu a Bucuresciloru demandá ase tramite osuma de 5000 galbeni spre ase impartí intre cei lipsiti.— In 9 maiu, ér' fú Craiova in periculu de a fi victim'a unei mari nefericiri de ardere. Trei case cu staule cu tote etc. devenira victim'a elementului furiosu, ci nevoentiele strinse a deregatioriloru lu-sugrumara, pan' anu ajunge se faca mai multe predi.—Dupa o inscientiare oficioasa a ministeriului financioloru, Conventiunea intre Moldova si Tier'a rom. pentru insocierea de vama intre ambe principatele, se ratificá, si vam'a se va arendá pe siésa ani urmatori.

ANGLIA.

Scirea despre mortea lui O'connell se a-deverí. Mediculu seu, Dr. Duff, asia descrie in 4: 16 maiu, cele de in urma momente acestui omu straordinariu, catra Galliganis Messenger:

„Vreo cateva detaiuri asupr'a celor mai depre urma momente a le vietiei unui omu, ce joacă o rola asia insemnata pre scen'a lumii, precum fu Daniel O'connell, nu voru fi fara interesu pentru publicu. Fiendu chematu la elu, cu pucine zile inainte de mortei, spre ai dá ingrigirea mea ca medicu anglescu, me aflu in stare de a cumunecá unele particularitati de asta sorte. Luni, 10 maiu, fu candu vediu mai antaiu pre O'connell; elu avea o mare diarea si durori in pantecele de giosu, pulsulu ii erá prè rapede si violentu, faci'a prea colorata, etc. Aceste simptome desaparura de inaintea remediilor cei administrai, si adoua di patimitoriulu se pareá a se reinsanatosiá, ci dupa cum O'connell avea o forte mare greatia catra medicina, imbunatatirea nui fu indelungata. Marti sér'a in 11, se aretá o simptomea nóa de congestiune cerebrale; noi recuseramu la midiuloce forte energice, dupa carele urmá o imbunatatire forte insemnata, ci O'connell se opuse de nou la orice medicina de a luá in launtru. Miercuri sér'a in 12, simptomele reluara tota puterea, elu fu frte agítatu si cadea dein momentu in momentu intru deliriu. Noi ne intorseramu la midiulocele de mai antaiu, ci acum cu pucinu succesu. Joi reparura tote simptomele cu mai multa putere, si o mare plecare spre somnu, ci dein care nu cu multa greatate potumu al desceptá; resufflarea devení prea grea, circularea sangelui se impiedecá pe momente, si capui se turbura.—Vineri starea ise inrei forte, resufflarea erá cu anevoc, nuise intielegea vorb'a si cuventelei erá numai de giu-metate formate. Intr' acesta stare launedí elu pan' Sambata; elu se pareá cá cunosce pre astatori, ci nu facea neci o misicare neci vorbiá.—In 15, la 9 1/2 ore sér'a espirá, fara de ase paré se aiba dureri etc.“—

Alta scrisoria, totu deatuncia in J. des D. cuprinde urmatoarele: „Singurele cuvente, ce inde-reptá O'connell catra unulu de intre medicii sei, fu rugamentulu de a nu inchide prea curundu sarcofagulu preste remasitiei, pentru cá credea, precum dicea, cá se va pareá mortu inainte de asi dá cea dein urma suflare. Dorirea cea mai fier-binte ar fi fostu de a se stinge in Roma, suptu binecuventarea lui Piu IX, si in cursulu calatoriei sale esprimí dorirea, cá de ar fi se cada in calatoria, celu pucinu ánim'ai se se tramita in capital'a lumii catolice. Acestu cugetu, dicea elu, ii vení dein memori'a lui Robert Bruce, carele in-ainte de a espirá demanda, ca corpui se se depu-na in tier'a santa, in santulu mormentu. Dorirea lui O'connell va fi ascultata, si intogn'a éراسi dupa ale lui intentiuni mai de in urma, corpui se va strapurtá in Irlandia.“

Daniel O'connell fu nascutu in 5 Aug. 1775 (seau 1774) in Carhen aproape de cetatiéna Cahirciven in Comitatu Kerry dein Irlandia. Anii prunciei petrecú O'connell in loculu nascerei, afara de visitele mai delungate la Darrynane, unde siedea unchiulu seu Mauritiu O'connell, ce remase fara prunci si adoptá pe Daniel si Mauritiu fratii, amendoi nepoti lui, de a caror'a cre-scere mai singuru se ingrigí. Cele de antaiu ele-mente le invetiá Daniel la un dascalu betranu bunu David Mahony cu numele, de aci intr'al 14 le anu impreună cu frate-seu, ce erá mai te-neru cu un anu, fu incrediutu unui preutu cato-licu anume Harrington in loculu numitu Reding-

ton, celu de antaiu preutu, ce dupa usiurarea le-giloru penale, tienú scola catolica. Doi ani mai tardiu tramise unchiulu loru pre ambi prunci in Belgiu spre continuarea studiiloru loru, ci la Li-ege (Lüttich) unde erau tramisi, se aflá cá O'-connell e mai betranu, de catu se pota intrá in Institutu, si asia fratii se intorsera la Louvai (Löwen), unde asteptara noue indreptari de a ca-sa. Aci se dechiará destint'a natur'a ambiloru fra-tii; Mauritiu, intru acele 6 septamani de vacan-tia, se dedá la placeri, ci Daniel care nu avea gustu la otiu intrá de buna voia in gimnasiulu Dominicaniloru de aci, si, panai sosira scrisorile de acasa, si-castigá unulu dein cele mai antai lo-curu in clasa sa. Ci dupa nou'a demandatiune ei se dusera la scol'a Jesuiteloru dein St. Omer len-ga Calais, unde petrecura un anu si giu-metate, si Daniel ocupá intre conscolarii sei dein tote obiectele invetiaturei antaiulu locu. In a. 1793 se intorsera inapoi, si O'connell se facú studente de drepturi in London la scol'a numita Lincoln's Inn. La a. 1798 acceptatu ca advocatu la Cur-tea dein Dublin, curundusi castigá numele de O-ratoriu judecatorescu insemnatu si aparatoriu cau-seloru alesu, si de atunci se incepú politic'a lui activitate. Curundu dupa uniunea intre marca Britania si Irlandia intrá intru o insocire politi-ca spre nemicirea acei uniri si castigarea a unei libertati intregi religioase, si de atunci fu elu de apururea celu de antaiu ostasiu al partei catoli-ce, si alesu de la a. 1809. In a. 1815 se intem-plá nefericitulu lui duelu cu D. D' Esterre, carele cadíu, si de atunci puse votu a nu se mai bate cu nimenea. Viati'a acestui agitatorin de atunci: ca-stigarea desjugarei Catoliciloru in 1829, care e fapt'a cea mare a vietii lui, cararea lui parlamen-taria atatu de fortunosa, fundarea insocirei numi-te Repeal (l. repil) spre revocarea unirei susu a-tinse, adunarile monstroase, procesulu celu avú cu Statulu, prinsori'a si libertatea lui prein Cama-ri'a Pariloru,—tote sunt mai cunoscute publicului de catu viati'a celor mai multe caractere publi-ce dein seclulu nostru.

F R A N C I A.

PARIS, 10: 22 maiu. Dupa scirile dein Tu-lon dein 20, o mare activitate domnesce in por-tulu acel'a si nenumerate nái ambla in susu si in giosu ducundu provisiuni la escadr'a principelui de Joinville, a caria plecare erá desipta pentru 23 l. c. De ora ce puterea marina a Angliloru in Le-vante insemnatu se intarí, si scrisorile dein Mal-ta arata, cá un Vice-admiralu, poteca Parker, va se ée comand'a, asia se crede, ca Franci'a nu va poté se nu tramita si ea o parte mare de nái in-tr'acolo. In Paris sosi in 20 antaiulu secretariu dela Legatiunea dein Constantinopoli cu scrisori oficioase pentru guberniu.

G R E C I A.

ANCONA, 6: 18 maiu. Se pote socotí, ce impresiune va face in Atena scirea, despre ofe-rirea, Dlui Eynard de a platí pentru Grecia acci 500,000 fr. cadíuti Angliei. Nu e indoela, ca mi-nisteriulu, de erá impresuratu prea multu de ca-tra Anglia, ar fi aflatu midiu-loce de ao contentá, ci nu fara insemnate sacrificiuri. D. Eynard dede in lature pericolulu dein asta parte, ci cu atatu

mai amenitatoria se pare ase formă intrebarea turcăscă. Mai afara de indoela e, că Coletti nuva fi in stare de astă contra acestei lovituri ce se îndrepta asupr'a ministeriului seu. Că ci nime se indoiesce, cum ca numai Angliei este de amul-tiemî mesurile coercitive luate de porta, si că celu mai siguru midiolocu de ase apară seau a scapă e renunțarea lui Coletti si suplecarea in fapta a tierei suptu supremati'a anglesca. Aparenti'a independentiei, o voru lasă Greciei, ci o misi-care libera a intereseloru ei, o desfasurare nem-piedecata amarinei ei anevoe se va poté asteptă deintr'asta parte.

* * *

— Societatea biblica nationale si straina dein London impartî in a. tr. 1 mill. 419,283 biblii în diverse limbi si dialecte. Er' sum'a totale a biblieloru, ce au impartitu dela intemeierea ei in 1827 pan' la capetulu 1846, adeca in decursulu a 19 ani, e de 19 mill. 71,770. In a. 1846 perceptiunile sotietatei suira la 117,440 p. st. (1 mill. 160 mii fl. c. m.), er' spesele 128,525 p. st. (1 mill. 386 mii fl. c. m.); astai anulu celu de antaiu in care suferî un deficit.

UNA MUSHATA ENUMERACIE.

Unu braminu shezundu di inante a ushilji a lui lji jine (vine) unu Indianu, care fecea negoci-torie shi cu acelji di afoară multe lori (luari) shi dâri avea., Aushu bunu, face elu, eu escu forte inverinatu tră reulu, care multe ori bunlu di tru mine neacă. Eu eramu unu negociatoriu bunu shi reu, cu pucină incipui, ma (ci) cu lucrarea shi inprapa me fecsu (facui) avutu: ma cu averea intră shi castigă (grige) in casa a mea, shi cama (cea mai) mare castigă amu tră bună sumenje (conscientia) a mea, că aista nu se cumpară ne cu atră dî orixe ne di alta parte di amare. Brama shi Vishenu shi tuci dumnizaci suntu martyria a mea, că escu cu bună minduire, shi că voi si hiu cancido (totu dea un'a) indreptu shi bunu. Zi nji dicara (dar'), fratele amen, cumu este aista, ci (ce) nescante ori tru ună oară escu bunu shi reu, shi tru ună zua jinjici (doadieci) ori bunu zhi jinjici ori reu? "

„Aeri dimaneacă vine unu discljisu omu di fara (neamu) a mea la mine, care era cu mulje-re shi fumelje ma cara era pre ruzină vine la mine shi caftă ajutoru. Cara vizui njila, lji ajutai, aista me unplu di bucurie, shi nji fece bună inimă. Dupa ună oara nji ajunse darea tru shti-re di Madra că unu Englesu me arise (insielă) cu o mare partie. Lu blastemai cu tutu aca ci era shi frate nju, shi dupa pucina oara agudescu (tempinu) unu servu farasi nji stipseasca vrtoșu. Pre ninga seara me dushu cu fumeljea a mea a preimnare, shi cara shezui sub salci, incipura ficsorlji amei si se joacă pre varigă di mine, luna nă brea (privea) eu facă bucuroasa, aista me znuia. Aca aflănu unu dispuljatu omu, lu loi (lui) in casa a mea si lu ospecu ca unu oaspe. Acolo iu sburamu (unde graiam) di ună shi di alta vine graiulu shi de Englesu acelu reu di Madra ci me arise. Atuncea incipui cu mare niraire shi asplindere si injuru tuci Engleslji, e oaspile a meu era singuru Englesu, aista u shtiamu eu vrtoșu gjine. Eu lu vedeamu cumu cenea lacrinje, că nu cutiză. Aiste lacrinji stearsiră tute bunile ci lji ave-amu faptă. Ma noptea iu eramu apusu me batea sumenja tră greaiurile ci lji grii, shi az' dimanea-

că lu miscui ahtantu cătu fuzi vrtoșu contentu.“

„Zi nji tora (acum), bunu aushu, escu eubunu i (au) reu omu? Ci (ce) plase di spirturi suntu acelji ci se batu tru keptulu ameu? Ci este aca ci me face astazu si ashteptu icido (totu) ci ebuna, e (ear') mane iara si nu nji le anima? "

Braminlu arise ditru inimă shi lji zise, „Jino (vino) manela mine iara di in zare tra si ce dao respusulu, ci va sinji discopira Brama.“ Indianlu fuzi (se duse) shi tuta noaptea nushă incljise ocljilji. Alanta demaneacă vine elu napoi, shi află aushlu di inainte a ushilji a lui, shi varigă di elu multe cacine apuse shi aduncoase implute cu apă limpidă. Ma pre fundu a carecido (fiesce caria) era arină, lutu shi alte multe laturi.

„Vezi aiste vase, zise avenitlui, apa este limpidă, fața a soarelui lajigashte (se infacisiéza) tru ia. Ashi se lajigashte shi Dorniză tru sufletile a oaminlor. Ma cando jine verună fortună, ică (sean) mintescu eu apa cu vearga aista, tr'oară (numai de cătu) se scoala arina insusu shi se cuturbură. Dupa pucina oară se ashade arina pre fundu shi limpideacă di mainante jine iara. Ashi shi cu pacirle (patimile) anoastre. Veglje te (pazescete), sinuzici tră verunu omu ne (neci) bunu nereu. Indreptulu omu este bunu, e (et) acelu ce este pre laeci (rele) datu, este reu. Carecido omu poartă tru fundamentulu a inimilji a lui ună necurată min-titură, shi pānu atuncea shade inforticată tru fundamenteulu, pānu si nu ominteașca verună fortună. Seste (de cumva) esti martyria aunui lucru mare, bucură te ma nu lipseashte tr'acea si ce mindueshti că facatorlu este cancido omu mare. Cando vezi verunu reu invearâte (intrista-te), ma nu blastimă, că acelu ci lu fece, este shi singuru minduitu, shi poate si hibă (fie) că dupa pucina oară va si faca iara civa bunu shi mare lucru. Fortunatu acelu ci inveacă si avuzească (indrepte) catreglu (corabiea) alui tru herbirea (ferberea) amarilji (mării)! Dute shi u (o) inveacă, că aista herbirea a amarilji jine tutulor preste capu.“

Atuncea inalci Indianlu ocljilji a lui intristatu insusu si zicea, „Informă me tru aista, tra si nu intră verun' oară sufletlu ameu tru ună arucată priesa.“

„Lucurlu shi misurulu (lucrulu si mesur'a) face Braminlu, ce da sanatate, si tru unu sanitosu truppu este shi sanitosu sufletu, care a carecido reu foarte juneashte (junesce, vitegesce) shade contra. Altă ma multu nu potu si te inveçu, ma ună buna shi cu minte consilie va si ce dau. Omlu are unu tropu (modru) tru virtutea lui, ci si poată a multor fortune si casă di in cale, care scutură isostasia (equilibrulu) a sufletlui a lui, shi arina di tru fundamentu putea insusu si u scoală. Tu ai ahtantu, cătu te lipseashte. Du te in hoară (campu), că aratorlu este mai bunu dicātu citeanlu. Auce (aici) trecu zilile incetu (in pace cu) pre ună plase avae (aer) curata da shi minte insirinată, neci unu interesu di afoară nu ce aduce dāmă (dānu, paguba), neci ună agudire (templare) nu are ahtantă anacară ci si poată si ce arake (rapesca) incetlu (liniscea) si rapaslu (repausulu) a sufletlui; tute bucuri cu lugurii bagatele ca ficsorlji acelji njici, shi esti felicitu ca ficsorlji.“

Dupa aiste greaiuri Indianlu shă lo calea shi face dicumululu invică Braminlu, shi cu aistu tropu shă trecn jiața cu dulce rupușu, fața a Dornizălui se lejița tru sufletlu alui, ca shi a soarelui tru apa limpidă.

P R I N C I P I A

de limba si scriptura.

XX.

Noi nu amu adunatu aci dein Bojadschi, totu ce aflamu de origine romana, prepunendune dupa form'a unoru cuvente a fi ele numai de insulu intrebuentiate ci nu si in usu la poporulu romaniloru tradunubiani, precum: enumeracie, observescu, obligului, recomandescu, ashpectulu etc. etc. Cele ce nisau paratu cu mai pucina indoela, le adauseram cu cu insemnarea intre clausule: dub.; credemu inse ca in limb'a poporului aceleia, se voru fi aflandu si mai multe altele, de catu poturamu noi aduna dein acele pucine documente. Romanii de acolo inca si mai pucinu se socotira de lucrari gramaticale-lexicale ca noi, in calete deca aru fi tiparite mai multe carti intru acelu dialectu. D. Bojadschi carele atata merita pentru limb'a rom. cu gramatic'a acei limbi, nendoitu ca inca mai multu ar fi meritatu scriendu si un lesicu, la care pote numai circustarile nulu suferira.

Dein Cavalioti inse remasera afara urmatoriele patru prea frumoase, cuvente precum:

catinu κατίν, catinus.

flámura φλαμύρα, flammula, στέρας δε κλαυρήν. Vegetius de re mil. l. III, c. 5.

lima λίμα, lima, λίμα.

urna ύρνα, urna, βεαύρα.

De insemnatu mai este inca pentru acesta limba, afara de cuventele romane, ce numai ca le mai are, ca are si altele multe cu o forma mai buna, seau mai aproape catra latin'a, de catu intru a nostra; de care sorte sunt:

εζωαρίκκ, care acum la noi mai pretutundinea se pronuncia κικρίκκ, macar ca cel mai vechi scricau precum si astadi pre alocurea se aude: κικρίκκ. Si dreptu ca cautandu la modrulu formarei cuventeloru rom. romanii cei de antaiu dein basilica trebura a face εζωαρίκκ αζ κικρίκκ, asia catu tota diferentia mai antaiu era numai intre ω si ε; de aci apoi unii incepura in locu de ε a dice α, precum dicu multi si astadi: ωαρε, ωαδε in locu de ωαρε ωαδε; altii pre ε dein silab'a penultima fe érași o disera i, ci asta scimbare nu au strabatutu pretutundinea. Cea mai insemnata scimbare inse este la noi in silab'a antaia ε dein εζ, ci nu fara exemple, asia dicemu: φέγε, μέγε in locu de φεγε, μεγε dela φεγε, μεγε (malum macar'ca grecesce μήλον). Form'a dar' originaria acestui cuventu e, cum diseram, εζωαρίκκ au κικρίκκ, celelalte fiendu mai multu seau mai pucinu neregulate abateri dela form'a adeverala dein principiulu enofnici, carele inse nu e totu deaun'a celu mai adeveratu, ci totu deaun'a tiranicu.

Asia forme mai bune in acelu dialectu sunt, si ale cuventeloru urmatorie:

επαεζ in locu de al nostru botezu, italianii inca dicu batizare: φεζ, γεζ, cu η, in locu de ale nostre. φηδ, γηδ, in sing.;

γεζηδίνε, μινυδίνε, cu ε in capetu, in locu de ale nostre γεζηδίνε, μινυδίνε, cu ζ, afara de ce ca mutamu pre γεζ in γεζ, care mai facemu numai in pucine alte precum: inímε, inéa in locu de ηímε, ηéa, unii si óμγε in locu de cμγε; noi pretutundinea

ηínáιντε ér' tradanubianii ηένζητε, ci al nostru dein ηínáιντε mutandu pre η inica si inímε, inéa, pentru ε seau íurmatoriu;

asia sunt si ηεζόμε, cκαμη, cκηδνε, κδδνε mai bine dise de catu ale nostre: ποζόμε macar'ca si latinii diceau: palumbessicolumba,—decatu cκαδη care inse inca nu e de totu reu disu, de ora ce si al latiniloru scamnum ein locu de scabnum cum arata deminutivum scabellum, intogm'a ca si amnis in locu de apnis dela apa seau aqua *); scriitorii romano-grecesci pre Samnites ai latiniloru incai dicu mai totu deaun'a Σαννίται (Strab. V, 3. Dionis. Alic. ant. rom. XV, XVI); dar' cκαμη se afla scrisu si in Liturgiariulu dein Jasi de a. 1649, la Lit. lui J. Christ. p. 7, a: αδεκκ cκαε ηδλ γεα ηωαταρε;—decatu cκηδνε, κδδνε, macar'ca si κδδνε si κοζνε si κορονε se afla in cartile nostre mai betrane.—

Noi lasamu de ocam data afara cuventele la ei pronunciate cu li, cli, gli si ni mole, precum: liepure, ocliu, glietiu, calcaniu etc. de carele airlea.

Inse deca dialectulu acest'a are multe sic proprie cuvente si forme mai bune, are dein contra si defecte insemnate atatu in cuvente ce lorulipsescu, catu si in forme maineregulate precum sunt: csicsoru, glietiu, iermu, mesu, numa, pantecu, pescu, siorecu, turtura, in locu de picioru, ghiatia, vierme, (mese), nume, pantece, pesce, siorece, turturé (deminutivu dein turturella, ca rundiné dein rundinela).—Defecturi in cuvente precum: auru, argintu, lege, leu, pace, pecatu, placu, tempu etc., in locu de care ei dicu: malagma seau chrisosma,—asime,—nomu,—aslanu,—irini,—amartie,—aresescu, mai tote grecesci. Bojadschi intrebuentia in gram. pake (p. 212) ci pake e impromutatu dela Albanesi, carilu retienura, precum si alte mai multe cuvinte latine, pre care romanii leau pierdutu. De Albanesi si mai susu (§ XV.) amu insemnatu, ca au un numeru mare de cuvente romane, numai catu eile pronuncia pre cele mai multe cu o forma nu numai diversa de a romaniloru ci si chiaru antica, mai alesu retienendu pe c, g inainte de e, i aspru ca grecii ζ, γ, nu mole ca la italiani ci, gi, precum κίη lat. centum, ρίη lat. gente, de unde si macedo. romanii dicu ghinda. Unele inse sunt cu o forma asia aproape de a latiniloru si a romaniloru catu se aru poté adoptá mai fara scimbare, precum: ηκκ arca, φατ fatum, γίρε grex, λίε levis, λίδκεγε lucerna, λδκαηικ lucanica, μικ amicus, ηεε resto (moror), ηηίε spiritus, ηηία tineá, ηηα trabs.

*) Grotfend Rudim. lingu. Umbr. Partic. I, pag. 12: „AVNOM pro apno in casu locali positum—ab a p a, quod pro aqua usurpatum esse nomen derivatum amnis testatur.

Indreptari. In supl. Nr. XV. col. 1 de subtu line'a 4 in locu: au intrebau, de nu le au bagatu de sóma; lege: intrebau, déra nui pricepeau noci de citu.

Totu acolo pag. 72, col. 2, lin. 39—40 in locu; Elu ascépta etc. lege: Elu astépta dein minutu poterile mai mari ale Dlui de Bouillé. Cu tote acestea D. de Gouguelas ese dein casa etc.

Supl. Nr. XXI, pag. 107, col. 2 lin. 10 in locu: tului I. Statului; pag. 108, col. 2. lin. 12 in locu: scopurile, lege: scopuriloru.

Arciducele Carolu.

Ar fi cu ne potentia a dá aici o biografia a Arciducelui Carolu carea sei faca dreptate; spre aceea s'ar cere tomii multi. Noi ne restringemu la urmatoriele date. Carolu Ludovicu Joane Josefú Laurentiu, imperatescu principe si Arciduce de Austria, regiu principe de Ungaria si Boemia, cavaleru a lancei de aur, a Crucii mari a Ordu-lui Mariei-Teresie s. c. I. Generariu - Marescalcu, Gubernatoriusi Generariu - Capitanu al Regatului Boemiei s. c. I. s'a nascutu 5 sept. 1771 in Florentia, ca al treilea fiu a Marelui Duce, mai tardiu a Imperatului Leopoldu. Elu crescú in midiuloculu binecumentariloru pe care acestu domnitoriu intieptu le latia preste tier'a negrita si ticalosa a Mediceiloru, in giurulu unei familii fara pompa si inaltime desierta, inse plena de spiritu si cordialitate; si antaiele impresiuni ce le capata Arciducele june, erau, pe care le poate dá o societate miscata de cele mai nobile intrebatuni a scientiei, si insufletita pentru cultivarea gustului esteticu. Carolu invetiá usioru. In antai'a etate pruncésca cetea elu pre Juliu Cesare si pre Polibiu in limbele lor; ci elu era valetudinariu si infermu, si areta inca si ceva retragere in sine; numai candu era vorba de batai, prelii, blockade, deca scene militare i-si desfasurau scilipela inaintea ochiloru lui, atunci ise radica anim'a, si prunculu palidu si tacutu se facea focu si viatia. Inaintandu elu in etate, desparura acea retragere in sine si sfiela (retienere), in loculu loru lenga sinceritatea cea mai rara intrá o mare modestia, ce ca celu mai placutu lineamentu de caracteriu al eroului nostru remase pan'in capetu. Tempuriu sentiá elu o neplacere catra studiiale matematice, mai tardiu se deda ferbinte spre ele, precum se pare pricepu, ca ar fi o neaparata conditiune a desvoltarei militare, la ce inainte de tote nezuia. Celu mai insemnatoriu deintre invetiatorii sei, celu ce in discepululu seu au stravediutu talentele dormitande, celu care parentiesce lucrá pamentulu naturei lui curate fara macula si morale, era Arciepiscopulu de Viena, Comitele Sigismundu de Hohenwart.

La 21 maiu 1790 Carolu se facu cavaleru al lancei de aur; 21 noemyre totu in acelu anu partid'a moderata a Staturiloru generali in sientia sgomotosa pan'in nopte prolongita lu-striga de supranu ereditariu si Mare principe al Belgiului. Conventiunea de Haga nimici totusi sperarea Staturiloru Brabantiei pentru un principe propriu in tierra resieditoriu. Carolu in anulu urmatoriu se duse in Olandia, unde Arciduces'a Maria Cristina si barbatui, ducele Albertu de Sachsen-Teschen, intr'acea ca Locutienetoriu generariu, si serbara intrarea. Elu fu de densii adoptatu, si spre deplena impacuinre a Brabantiloru junele Arciduce Carolu le fu promesu de locutienetoriu generariu in venitoriu. Asia in 6 octovre 1791 i se gati o intrare solene in Bruxelles (l. Brúsel). Studiulu scientieloru ostasiesci lu-coprendeau pre Carolu pana ce petrecea in Bruxelles. Luptele de Revolutiune se incepura. Dupa ce Ducele de Braunschweig prein Manifestusi a trasu clopotulu de alarmu, Francii inundara Belgiulu, vedibine neci o anima nule a batutu in contra cu mai mare placere spre bataia ca a Arciducelui. La an-

taia apropiere a dusmanului ceru de la frate seu un regimentu, ci Franciscu II nuilu dede dein cantare la alui sanetate. In dioa dela Jemappes in urma tunara cele antai glontie dein tunurile dusmane impregiuru de elu: ca ci elu conducea bravu obrigada ca Generariu-Maioriu. Austriacii trebura ase retrage totu mai inderetru, Carolu in urma pana la Colonia (Köln), unde remase pana la un tempu, ca Generariu-Maioriu la armata data lui Clairfaits. Principele Josia de Sachsen Coburg veni ca Marescalcu imperiale la armata. Carolu se puse in fruntea avantgardei si inainta erasi, mai antaiu dela Colonia catra Düren. Cea mai de aproape fapta belica era victori'a la Aldenhoven—opulu lui Carolu. Insusi elu conducea regimentulu Dragoniloru La-Tour; aproape de dusmanu striga elu catra calareti: „Francii se credu pre sine neinvingatosi, aretative ca barbati, ca Waloni bravi, si menatii la diavolu,“ regimentulu animatu cu putere ne resistibile nevallesce spre morte intre dusmani, carii reimpinsi, resfirati, se batu pana la Aachen in apoi. Spre dioa de la Aldenhoven (1 martiu 1793) urmara a lui Carolu fapte belice in stralucitulu preliu in contra lui Dumouriez la Tirlemont si la Neerwinden, unde Carolu capata Crucea mare a celui mai inaltu Ordu militariu, al Mariei-Teresie. Acum intr'adeveru se si numi Locutienetoriu-generariu in Olandia, si intre sgomotosele strigari de bucuria a poporului in 25 martiu si-serba intrarea in Bruxelles, in baseric'a de st. Gudula, catedral'a cetatei.

Candu, reiniutienduse la armata, a sositu la Mons, aretareai a desceptatu atat'entusiasmu catu doispre diece Voluntari pe umeri lu-dusera la casa suatului, catu totu poporulu se aduna subtu flámurai, voeásei de spre despunere tota averea, totu bunulu. In anulu 1794 Arciducele imperatiea o divisiune in batalia la Landrecy, conducea arepa stenga la Tournay si Courtray in contra lui Pichegru, la Fleurus centrulu armatei. In maiu 1796 capata Carolu ca sucesoriu a lui Clerfaits suprem'a comanda preste armata la Rennu de giosu si fu denumitu Generariu-marescalcu imperiale. Antaii fapta belica renumita era victoria de la Wetzlar; ataculu la Walsch l'a astrinsu spre retragere; apoi urmara victoriele pompose la Teining, Amberg, Würzburg, prein care la finea lui augustu si inceputulu lui septemyre 1796 Jourdan fu batutu de totu, incatu Carolu potu a se arunca in facie lui Moreau (l. Moró), ca la Elz, Emmendingen si Schlingen selu bata si preste Rennu selu mene inderetru. Pucinu ambla bine lui Carolu in anulu urmatoriu in Italia, unde avea sese lupte cu Napoleon, pan'ce pacea de Leoben si Campo Formio puse capetu bataei.

Dupa pace Arciducele Carolu se facu Generariu-Capitanu de Boemia. Precum elu in tote bataliile ce le amu memoratu a datu probe de un talentu intrecatoriu de beliduce, de agerime geniale si energia demna demirare, asia arata elu in administrarea Boemiei, ce aratase si ca locutienetoriu al Belgiului, unu talentu strordinariu de organisatiune. Elu apuca cele mai maretie mesure spre intrarmarea si aperarea Boemiei, pan'ce de odata indupleca Bavaria sese lipésca de nou'a liga a Austriei si a Rusiei. Cu erumperea resboiului dein 1799 suscepú elu de nou comand'a su-

prema a armatei de la Renu, castigă bataliele de la Ostrach si Stockach, ci ajunse in starea cea mai rea contra beliducii rusesci prein alui Korsakow si Suwarow, precum se pare, mai de susu patronita sculare asupra demandarilor sale. In drépt'asi superare pentru aceea, dupa ce eluptă inca si victoriele la Mannheim si Neckerau si amantuitu Philipsburgulu, depuse comand'a. Dupa batali'a de la Hohenlinden dein lipse o suscepù éراسi, si in 25. decemvre 1800 incheiă armistitiulu de Stiria. Regele Suetiei atunci, ca statu imperiale (duce de Pomerania), provocă pre Adunarea imperiale in Regensburg spre o comune radicare a unei Statue colosale pentru Arciducele. Propunerea află placere publica, urmă o decisiune formale, maiestrii (ca Dannecker) tramesera planuri— atunci contradise Carolu insusi, a acarui modestia nu suferea ca selu numésca mantuitoriulu Germaniei— a Germaniei, carea vedi bine mergea inca facie cu atatea suferiri! Elu nu multu spre aceea se denumí Presidente al consiliului belicu de curte, totusi dupa catuva tempu fù departiatu éراسi, cá se faca locu altuia; intr'a ceea se alese de Coajutoriu Maiestrului Supremu - Germanicu— o demnitate, un rang de care elu 1804 se lasă. Activitatea ca Presidente al Consiliului belicu de Curte avuse cele mai mantuitorie urmari pentru imbunatatirea ostei austriace.

Cu reerumperea resboiului (1805) se incepe un nou firu al faptelor stralucite in viati'a beliducelui nostru. Victoriele de la Caldiero si Colognola in Italia, eluptate asupra lui Massena, stau in culme— vedi bine victorie fara fructu, ai caror'a lauri i-arse „Sorele de la Austerlitz,“ batali'a aloru trei imperati, cària presentia lui Carolu— dóra— o alta intorcere ar fi datu! Dupa batalia Napoleon, impinsu de respectu contra Arciduce, se intelní cu elu in Stammersdorf la Viena. Carolu se facù éراسi ministru de resboiu si Generalissimu al armatei cu plenapotentia nemarginita, incepù de nou reorganizarea ostei lucrà nepregetatu pentru formatiunea ei, radicà institute de invetiatura, publicà un Regulamentu de totu nou si fundà un Archivu belicu si o Gazeta militaria. Ast'forma prelucrá elu pentru resboiulu dein 1809, se nevoea a chiamá in viatia o intrarmare a poporului, si dupa ce Austria suferí destructiunile dela Abensberg, Landshut, Eckmühl si Regensburg, Carolu conduse maiéstr'a retirada contra Budweis, si sbatù apoi acca batalia mare si manifica la Aspern, in carea elu insusi apucà flamur'a Regimentului Zach si sburà pretutendeni unde erà pericululu mai stringatoriu. E cunoscutu cum momentulu forte mare al dilei acesteia erà nevalirea—assaltulu— asupra celor doue spradièce Regimente francesci alese de curasiri, pre care Vienenii inainte de amiadi dein Leopoldstadt, pe lenga St. Stefanu, la vale pe plate'a de Carinthia le vedura cu angore si cutremuru mergundu spre campulu bataliei, unde pamentulu se cutremurà subtu calaretii greu intrarmati pre cai de Mecklenburg si Holstein. In assaltu resturnara tote ce le au statu contra, pan'ce dederà facia cu lini'a pedestrimei austriace, carea in departare de patrudieci pasuri inca totu nemiscata stá, éراسi in departare de cincispradièce pasuri dede un salve omoritoriu, si pre cei ingalmaciti i au adusu apoi cubationetu in un caos nebuscu. Napoleon, care la scen'a neresistibilei loru irumperi voeá sesi pa-

sca ochii, insusi ajunse in periclu amenitiatoriu; Maiestrui de staulu, doi generari fura prensi chiaru lenga densulu. In batali'a de la Wagram fù Arciducele ranitu, si dupa curundu spre aceea urmata incheiare a pazei de Viena si-depuse tote rangurile.

In bataliele liberatorie Carolu n'a luat parte. Dein ce cauza — cine o pote spune? Tienutul'au gelosi'a departatu de la o stare, in carea elu tote numele atempului de atunci le ar fi fostu intreputu cu stralucirea? Au nu ar fi fostu in stare de ase luptá contra a celui Cesare francu, caruia nepotai, caruia dein partea Austriei se dede o fata de socia, si pe carele acum l'a proscrisu, a furisitu? Nu sescie. Pe tota intemplantarea numelei cu multu mai luminatu ar straluci, elu erà se sté inca mai aproape de anim'a poporului, déca victorielei s'ar legá de periodulu suvenirilor nostre celoru mai frumose— si nu de celea mai amare! Ci erà o data un tempu, candu imagineai, candu „Principele Carolu“ spensurá in tote colibe, candu frumosulu cantu al poetesei Maisch, celu radicà pe Arciduce pana la stele, candu canturile lui Teodoru Kórner contra elu aflara resunetu—echo—in tote piepturile si cu nescrietiosa bucuria mergeau dein gura'n gura!

(Va urmá)

Ad Nr. Gub. 5847.

Licitare.

In 30 si 31 Jul. st. n. a. c. se va tiené licitare in Clusiu la cas'a cetatei, spre arendarea celoru trebuentiose de chrana pentru robii tienuiti in institutul corecional al tierci, dein Gherla, a macelariei si carciumei ce se tiene de cetate, pre tre ani urmatori seau dela 1 Jan. 1848 pana la 31 Dec. 1850, celoru ce voru apromite mai multu si respective voru cere mai pucinu.

Sum'a de bani ce au adepune intreprindietori in locu de cautia, pentru cele de chrana e de 3000: trei mii siesa sute pentru carciuma 300: trei sute si pentru macelaria 100: osuta fl. nemtiesci. Deci cei ce voru a luá parte la acésta licitare se indetorescu a indreptá cu atestate credenciose, cum ca preatinsele cautii intr'adeveru potu sele depuna.

Inainte de licitarea publica, celu mai tardiu cu patru dile in ainte, se voru primí si ambiaturile facute in scrisu; la carele se postesce, ca acelea suptu pecete si subtu acestu adresu: a' Szamosujvári árverés dolgában se se indrepte contra Presidiulu Inalt. R. Guberniu, deunde apoi se voru impartasi cu Comisarii licitatori. Intr'aceste ambiatoriulu trebuie se scria curatu: care de intre lucrurile atinse vrè a luá in arenda, sum'a pretiului cu care doresce a luá pre sine darea celoru trebuentiose de chrana, seau aise dá folosulu carcimariului si al macelariului, precum si bunurile libere de ori ce greutate ce suntu de ase legá ca cautia pentru lucrurile atinse, si se dovedésca credentiosu, cumca ambiatoriulu e in stare de adá cautia postita. Mai incolo si acca indetorire a ambiatoriului se fia curatu scria, cumca la tienerea tuturor puncturilor licitarei togm'a asia se indetoresce ca si candu ar fi fostu de facia la licitare si ar fi subscrisu protocolulu; si in urma sesi numesca pre nume plenipotentiatulu lui spre a subscrie si alegitimá Contractulu.

Clusiu, 5 maiu, 1847.